

Gerbdamas bičiulių ir kolegų, galbūt nenorinčių, kad juos atpažintų, privatumą, pakeičiau daugybę smulkmenų. Norėdamas likti konfidencialus pacientų atžvilgiu, pakeičiau medicininių įrašų informaciją, galinčią padėti nustatyti konkrečius žmones, pakeičiau datas* ir vardus.† Nors velnias žino kodėl... nes dabar jau niekas man nebegalėtų grasinti, neva atimsiąs teisę praktikuoti.

* Dažnai dirbau gimdyklose, o žmonės paprastai prisimena, kada gimė jų vaikai.

† Šiaip rinkausi mažųjų „Hario Poterio“ personažų vardus, taip vieną įteisintą košmarą keisdamas kitu.

Ižanga

2010-aisiais, po šešerių studijų metų ir dar šešerių metų darbo palatose, mečiau jaunesniojo gydytojo rezidento darbą. Tėvai man iki šiol neatleido.

Praėjusiais metais iš Bendrosios medicinos tarybos gavau laišką, kuriame teigiama, kad mano pavardė išbraukiama iš gydytojų registro. Tiesą sakant, baisaus šoko nepatiriaiu, nes jau pusę dešimtmečio nedirbau gydytojo darbo*, bet emociškai nebuvo paprasta visam laikui užversti šį gyvenimo puslapį.

Tačiau šią žinią puikiai sutiko manasis kambarys — gabenau iš jo dėžių dėžes senų dokumentų, plėšiau aplankus greičiau už Džimo Kerio buhalterį. Vis dėlto man pavyko ištraukti iš mirties nagų aplanką su praktikos užrašais. Visiems gydytojams rekomenduojama užsirašyti svarbesnius kliniki-

* 2006 m. Jungtinės Karalystės sveikatos departamento parengtoje studijoje teigiama, kad, visuomenės nuomone (visai suprantama), gydytojus derėtų vertinti kasmet. Bet iš tikrųjų tuo metu gydytojai galėjo kuo ramiausiai dirbti nuo pirmos darbo dienos iki pensijos, ir niekas netikrino, ar jie vis dar prisimena, kuriuo galu besti švirkštą leidžiant vaistus. Po Haroldo Šipmano teismo 2012 m. buvo įteisinta gydytojų atestacija, ir šiuo metu jie vertinami kas penkerius metus. Turbūt visi nerimautume dėl keliuose važinėjančių transporto priemonių, jeigu jų techninė apžiūra būtų atliekama kas penkerius metus, bet kai pagalvoji, gal geriau taip negu nieko.

nius atvejus, fiksuoti vadinamąją apmąstytiną praktiką. Pirmą kartą po daugelio metų vartydamas tą aplanką supratau, kad manoji apmąstyta praktika — tai ligoninės poilsio kambaryje užrašyti įdomesni kasdieniai nutikimai, tarsi koks medicininis Anos Frank dienoraštis (tik jos būstas buvo prastesnis).

Prisiminiau ne tik tai, kas buvo linksma ar nuobodu, ne tik nesuskaičiuojamą daugybę visokiausių daiktų daiktelių, įstrigusių pacientų organizmuose, ne tik smulkius biurokratinis reikaliukus, bet ir žvėriškai sunkias, ilgas darbo valandas bei didžiulę jaunesniojo gydytojo praktikos įtaką mano gyvenimui. Kai skaitau, man atrodo, kad tiek tikėtis iš rezidento yra absoliučiai neprotinga, bet tada į viską žvelgiau kaip į man patikėto darbo užduotį. Pasitaikydavo akimirku, kai nebūčiau nė mirktelėjęs išvydęs užrašą „išplaukiau į Islandiją konsultuoti moterų“ arba „šiandien teko praryti malūnsparnį“.

Tuo metu, kai skaitinėdamas dienoraščius vėl viską išgyvenau iš naujo, politikai vis svaidė strėles į jaunesnius gydytojus. Labai aiškiai nujaučiau, kad ir gydytojai norėtų išdėstyti savus argumentus, bet negali, nes visą laiką praleidžia darbe; taip pat supratau, kad visuomenė iš tikrųjų nė nenučiuokia, ką reiškia būti gydytoju. Užuot traukęs pečiais ir plėšęs įkalčius, nusprendžiau ką nors daryti, kad pusiausvyra būtų atkurta.

Taigi jūsų rankose dienoraščiai, kuriuos rašiau darbuodamasis Nacionalinėje sveikatos tarnyboje, o juose — viskas, kas buvo bloga ar gera. Čia rašoma apie tai, ką reiškia būti priešakinėje fronto linijose, ką toks darbas duoda asmeniniam tavo gy-

venimui ir kaip vieną baisią dieną viso to pasidaro gerokai per daug. (Atleiskite, užbėgu už akių, bet juk ir „Titaniką“ žiūrėjote gerai žinodami, kuo viskas baigsis.)

Jums skaitant aš paaiškinsiu kai kurias medicininės sąvokas ir pateiksiu šiokią tokią kontekstą, kad būtų aišku, ko reikia dirbant konkretų darbą. Kad nepasijaustumėte kaip jaunesnieji rezidentai, nemesiu jūsų į liūną tikėdamasis, jog išsikapstysite, nes neva gerai žinote, ką reikia daryti.

1

Rezidentas

Apsisprendimą dirbti medicinos srityje iš esmės galima palyginti su ankstyvą spalį gautu elektroniniu laišku, kuriame tavęs prašo pasirinkti patiekalus darbovietės organizuojamam Kalėdų vakarėliui. Net nekyla abejonių, kad pasirinksi vištieną, nes taip saugiau, daugiau nei tikėtina, kad viskas bus gerai. Bet kas nutiks tada, jeigu dieną prieš vakarėlį kas nors feisbuke išplatins klaišką filmuką apie narvuose laikomas vištas ir tu netyčia tapsi baisių masinių skerdynių liudininku? Kas tada, jei lapkritį numirs Morisis, ir iš pagarbos jam tu atgręši nugarą iki tol įprastam gyvenimo būdui, t. y. kone besaikiam mėsos vartojimui? Kas tada, jeigu tau išsivystys gyvybei pavojinga alergija eskalopams? Galų gale niekas nežino, ko kam norėsis po šešiasdešimties porcijų kasdienių pietų.

Visi gydytojai renkasi būsimą karjerą sulaukę šešiolikos, likus dvejim metams iki įstatymu suteikiamos teisės kam nors nusiūsti savo genitalijų nuotrauką. Kai sėdi rinkdamasis aukščiausius balus, supranti, kad jau įkėlei koją į traukinį, iš kurio

neišlipsi iki pensijos arba iki mirties; ir tau tikrai nenutiks taip, kaip galėtų nutikti per Kalėdų vakarėlį — vadybininkė Žaneta nenugvelbs tavo pasirinktos vištienos vėrinukams su sūriu gaminti; įlipęs į tą traukinį nebeištrūksi.

Kai tau šešiolika, priežastys rinktis mediko karjerą daug maž tokios: „Mano mama / tėtis yra gydytoja(-as)“; „Būsiu kaip iš serialo „Rezidentai“; „Noriu išgydyti vėžį.“ Pirma ir antra priežastys absurdiškos; trečioji būtų labai gera, tik, atvirai šnekant, vaistų nuo vėžio ieško mokslininkai, o ne gydytojai. Beje, tikėti, ką sako tokio amžiaus žmogus, būtų šiek tiek neteisinga, kaip kad neteisinga penkiamečio piešinį, pavadintą „Noriu būti astronautas“, laikyti teisiškai galiojančiu dokumentu.

Asmeniškai aš neprisimenu, kad pats būčiau pasirinkęs karjerą; toji karjera man buvo nustatyta — kaip marimbos skambėjimo tonas mobilijame, kaip kalnų viršūnių nuotrauka kompiuterio ekrane. Augau žydų šeimoje (nors žydiškumas labiausiai reikėsi renkantis maistą), lankiau mokyklą, kurią galima pavadinti dešrelių gamykla, iš mėsmalės išspjaunančia medikus, teisininkus ir parlamentarų; ir dar mano tėtis buvo gydytojas. Taip buvo parašyta ant sienų.

Kadangi medicinos mokyklos būna perpildytos dešimtkart viršijant galimybes, visi kandidatai turi dalyvauti pokalbyje, ir vietą gauna tik tie, kurie geriausiai atlaiko tardymą. Jau savaime suprantama, kad visi pretendentai mokyklose įvertinti aukščiausiais balais, todėl universitetai priima sprendimus vadovaudamiesi neakademiniiais kriterijais. Ir šitai, aišku, pateisinama — gydytojas turi būti psichologiškai pasirengęs dirbti tokį darbą, jis privalo teisingai apsispręsti, jausdamas didžiulį

spaudimą, gebėti pranešti baisią žinią kenčiantiems giminaičiams, kasdien stoti akistaton su mirtimi. Jis privalo turėti tai, ko neįmanoma įsiminti ar įvertinti — puikus gydytojas privalo turėti didžiulę širdį ir gerokai paplatintą aortą, per kurią galėtų pumpuoti marias užuojautos ir žmogiško gerumo.

Derėtų taip manyti. Bet iš tikrųjų aukštosios medicinos mokyklos mala šūdą. Jos net nepatikrina, ar tu apskritai gali žiūrėti į kraują. Joms svarbiausia su mokslu nesusijusi būsimo studento veikla. Idealus jų studentas — dviejų sporto komandų kapitonas, vietinis plaukimo čempionas, jaunimo orkestro vadovas ar mokyklos laikraščio redaktorius. Galima sakyti, kad vyksta „Mis slaptosios agentės“ rinkimai, tik juostos niekas neužriša. Tereikia pažvelgti į kokio nors garsaus gydytojo biografiją Vikipedijoje: „Jis buvo puikus jaunimo lygos regbio žaidėjas. Jis mikliai įveikdavo ilgus nuotolius, buvo šaunus bėgikas, o mokydamasis paskutinėje klasėje tapo atletų komandos antruoju kapitonu.“ Čia pateiktoje ištraukėlėje rašoma apie tokį daktarą H. Šipmaną; gal ir negalima tvirtinti, kad ši taisyklė šimtaprocentinė.

Londono imperatoriškąjį koledžą tenkino aštuntoje klasėje mano pelnyti apdovanojimai, nes tada skambinau pianinu ir grojau saksofonu; jiems patiko ir kelios kvailos spektaklių recenzijos, rašytos mokyklos žurnalui; taigi buvau pripažintas kuo puikiausiai tinkamas gyvenimui palatose, todėl 1998-aisiais susikroviau lagaminus ir leidausi į klastingą šešiamylę kelionę iš Dalidžo į Pietų Kensingtoną.

Turbūt įsivaizduojate, kad krautis į galvą visus — net menkiausius — žmogaus anatomijos ir fiziologijos aspektėlius,

be to, įsiminti visus įmanomus tų aspektėlių sutrikimus yra tikrai gargantiuėliškias užsiėmimas. Tačiau svaigus žinojimas, jog vieną dieną tapsiu gydytoju — o tai toks svarbus įvykis, jog net pavardę verta pasikeisti, tarsi būtum superherojus ar tarptautinis nusikaltėlis, — varė mane į tikslą visus ilgus šešerius metus.

Štai ir tapau jaunesniuoju gydytoju.* Tarsi „Auksiniame prote“ būčiau pasirinkęs temą „žmogaus kūnas“, o visi kiti, likę namie prie televizorių, būtų rėkę į ekraną, kad pasirinkau gerokai per plačiai, kad reikėjo rinktis „aterosklerozę“ ar „kojos nykščio skaudulį“; bet jie būtų klydę. Ta tema man patiko.

Galiausiai atėjo laikas žengti į palatą apsiginklavusiam išsamiomis žiniomis ir teoriją paversti praktika. Manoji spyruoklė buvo itin tampri ir pasirengusi iššauti. Todėl patyriau nemenką smūgį, kai supratau, kad ketvirtį gyvenimo praleidęs medicinos universitete nė iš tolo nepasirengiau Džekilo ir Haido pobūdžio rezidentūrai.†

Dienos metu darbas buvo pakenčiamas, nors ir bukinantis, atimantis beprotiškai daug laiko. Kas rytą vyksta vizitacija — tai reiškia, kad visa gydytojų komanda malasi tarp savo pacientų. Vaikštai paskui juos tarsi užhipnotizuotas ančiukas,

* Jaunesniaisiais gydytojais vadinami visi, kas nėra konsultantai. Ir toks pavadinimas kartais trikdo, nes daugelis tų jaunesniųjų gydytojų būna ganėtinai brandaus amžiaus — kai kurie jau išdirbę po penkiolika metų, ruošiasi gintis daktaro disertacijas, yra įgiję kitokių kvalifikacijų. Žodžiu, tarsi Vestminsterijoje visus, išskyrus ministrą pirmininką, vadintum „jaunesniaisiais politikais“.

† Medikų hierarchija štai tokia: rezidentas, vyresnysis rezidentas, gydytojas stažuotojas, vyresnysis gydytojas stažuotojas, konsultantas. Visai neseniai šie profesiniai atskyriai buvo pervadinti; dabar jie vadinami taip: F1, F2, ST1–7. Tačiau vis tiek visi vartoja senuosius pavadinimus, juk ir kakavinius javinius pervadinus šokoladiniais traškučiais niekas nepasikeitė.

pakreipęs galvą, neva dėl visų susirūpinęs, įsimeni kiekvieną vyresniųjų nurodymą — užsakyk magnetinio rezonanso tomografiją, nusiųsk pas reumatologą, susitark dėl elektrokardiogramos. Likusią darbo dieną (ir paprastai dar papildomas keturias neapmokamas valandas) vykdam tuzinus, o kartais ir šimtus užduočių: pildai dokumentus, kam nors skambini. Žodžiu, būni paprastas asmeninis sekretorius. Tiesą sakant, ne tam taip sunkiai mokiausi, bet ką padarysi.

Kita vertus, naktinių budėjimų kontekste Dantė gali atrodyti kaip Disnėjus; naktiniai budėjimai — tai begalinis košmaras, kai imi gailėtis leidęs sau manyti, kad tavasis išsilavinimas nepakankamai išnaudojamas. Vakaraus rezidentui įteikiamas nedidukas pranešimų gaviklis, meiliai vadinamas pypsiuku, ir užkraunama atsakomybė už kiekvieną ligoninėje gulintį ligonį. O jų velniškai daug. Naktį vyresnieji rezidentai ir stažuotojai būna priimamajame, kur apžiūri ir guldo pacientus, o tu lieki palatose ir vienas vairuoji visą laivą. Laivas milžiniškas ir dar liepsnoja, be to, niekas tavęs nemokė, kaip tą laivą valdyti. Tave mokė patikrinti paciento širdies ir kraujagyslių sistemą, tu išmanai vainikinių arterijų fiziologiją, bet nors ir atpažįsti visus infarkto ženklus bei simptomus, pirmą kartą suteikti pagalbą būna labai sunku.

Tau pypsi palata po palatos, tave kviečia viena slaugė po kitos, nes skubios pagalbos reikia nuolat; tie signalai niekada nesiliauja, pypsi ištisą naktį. Vyresnieji kolegos rūpinasi pacientais priimamajame, ir tie pacientai skundžiasi konkrečiomis bėdomis: vienam — plaučių uždegimas, kitam lūžo koja. Tavo pacientų bėdos tokios pačios, bet jie — stacionariniai ligoniai,

vadinasi, jiems jau ir taip nustatyta kokia nors rimta diagnozė. Tarsi mėšainis „pasigamink pats“ — tam tikri simptomai sluoksniuojami su bendra paciento būkle, nulemta atitinkamos ligos; kitaip tariant, slaugai pacientą, sergantį plaučių uždegimu, kuris į ligoninę buvo paguldytas dėl sutrikusios kepenų veiklos, arba pacientą, kuris susilaužė koją iškritęs iš lovos, nes jį ištiko dar vienas epilepsijos priepuolis. Tu pats vienas tampa mobiliuoju, iš esmės neprofesionalių greitosios pagalbos skyriumi, tave permerkia visi įmanomi žmogaus kūno skysčiai (net ir tie nejuokingi), tau tenka prižiūrėti nesuskaičiuojamą daugybę sunkiai sergančių ligonių, kuriuos prieš dvylika valandų slaugė visa komanda gydytojų. Ir staiga pradedi ilgėtis šešiolika valandų trunkančio administracinio darbo. (Arba, idealiu atveju, kokio nors kompromisinio darbo, kuris nei baisiai viršija tavo galimybes, nei yra gerokai paprastesnis, negu galėtum tikėtis.)

Žodžiu, arba skęsk, arba plauk, nors privalai išmokti plaukti, nes kitu atveju su tavimi nuskęs ir būrys ligonių. Tiesą sakant, visa tai mane iškreiptai įkvėpė. Taip, žinoma, dirbti buvo sunku, žinoma, darbo valandos nežmoniškai ilgos, taip, prisižiūrėjau visokių baisybių, kurių iki šiol negaliu pamiršti, bet vis dėlto pasijutau esąs gydytojas.

2004 rugpjūčio 3, antradienis

Pirmoji diena. H.* man suruošė priešpiečius. Turiu naują stetoskopą[†], naujus marškinius ir naują elektroninio pašto adresą — *atom.kay@nhs.net*. Gera žinoti, jog nesvarbu, kas šiandien atsitiktų, niekas manęs negalės apkaltinti, jog esu nekompetentingiausias žmogus ligoninėje. Jeigu ir būčiau, visą kaltę suversčiau Atomui.

Mėgaujosi grandiozinėmis šios istorijos perspektyvomis, bet po darbo sėdint bare ši anekdotą nupučia mano bičiulė Amanda. Amandos pavardė — Saunders-Vest. Į jos elektroninio pašto adresą buvo įrašytas ir brūkšnelis, todėl jos adresas štai toks — *amanda.saundersbruksnelisvest@nhs.net*.

2004 rugpjūčio 18, trečiadienis

Pacientas O. M. — septyniasdešimties metų pensininkas, buvęs šiluminininkas iš Stoko prie Trento. Tačiau šįvakar jis, Matas, bus ekscentriškas vokietis profesorius, kalbantis neįtikinamu akcentu. Tiesą sakant, ne tik šįvakar, bet ir šįryt, šiandien popiet ir visas kitas dienas, kol gulės ligoninėje, nes jis serga

* H. šešis mėnesius buvo mano partneris. Nesijaudinkite, jums nereikės įsiminti krūvos personažų vardų. Čia ne „Sostų karai“.

† Jums skaitant aš vis paaiškinsiu kokį medicininį žodį, bet jeigu nežinote, kas yra stetoskopas, šią knygą turbūt reikėtų perdovanoti kam nors kitam.

silpnaprotyste, kuri dar labiau paūmėjo dėl šlapimtakū infekcijas.*

Profesoriaus O. M. mėgstamas kasdienis užsiėmimas — vaikščioti paskui vizituojančius gydytojus užsivilkus ligonio marškinius taip, kad užsegimas būtų priekyje ir drabužis panėšėtų į gydytojo chalata (apatiniai gali būti, gali nebūti, nes vokiška dešrelė pusryčiams juk nėra blogai), o kai gydytojas ką nors pasako, kartkartėmis jis įterpia: „Teip!“, „Liabai teisingai!“, „Genialiu!“

Kai vizituoja konsultantas ir stažuotojas, aš kuo greičiau siai jį nuvedu atgal į lovą ir pasirūpinu, kad slaugės bent porą valandų senuką paglobotų. Kai vizituoji vienas, leidžiu jam truputį mane pasekioti. Vis dar gerai nežinau, ką pats darau, o ir žinodamas netrykštu pasitikėjimu, todėl, tiesą sakant, visai šaunu, kai už nugaros sukiojasi persenęs vokietis viršininkas, vis šūkciojantis „Liabai nuostabu!“

Šiandien jis prikakojo ant grindų visai šalia manęs, todėl, deja, turėjau jį atleisti nuo aktyvios veiklos.

2004 rugpjūčio 30, pirmadienis

Kad laisvą minutę mums nieko netrūktų, pasakojame visokias istorijas apie pacientus. Šiandien per pietus „bardakėlyje“†

* Vyresnio amžiaus žmonėms šlapimtakū infekcija ar bet koks organizmo užkrėtimas dažnai mažumėle susuka protą.

† Žodis „bardakėlis“ paprastai reiškia arba mūsų poilsio zoną, kur pastatytos kelios sofas ir išgveręs pulo stalas, arba daugumos mano pacientų būseną pirmuosius kelis mėnesius ligoninėje.

dalijamės istorijomis apie žmonių prasimanytus kvailus „simptomus“. Per pastarąsias kelias savaites mūsiškiams teko susidurti su pacientais, kuriems niežėjo dantis, staiga *pagerėjo* klausia, o vienam šlapinantis imdavo skaudėti ranką. Kai kas nors baigia savo istoriją, nusirita mandagaus juoko vilnelės; panašiai būna ir kokiam nors garbingam asmeniui sakant kalbą diplomų įteikimo šventėje. Taigi dalijamės siaubo istorijomis lyg išskylautojai, ratu susėdę prie laužo, kol ateina Simo eilė. Jis mums pasakoja, jog rytą Priėmimo skyriuje matė žmogų, kuriam rodėsi, kad jam prakaituoja tik pusė veido.

Jis atsilošia laukdamas pasigirstančio griausmingo juoko, bet visi tyli. Ir galiausiai choru paklausia: „Vadinasi, jam Hornerio sindromas?“ Simas niekada apie tokį sindromą negirdėjo, jam taip pat nėra žinomas faktas, jog tokie simptomai gali reikšti auglį plaučiuose. Vaikinas kurtinamai garsiai atitraukia kėdę ir mauna skambinti pacientui, kad šis kuo greičiau grįžtų į ligoninę. Aš baigiu jo „Twix“.

2004 rugsėjo 10, penktadienis

Atkreipiu dėmesį, kad visų palatoje gulinčių pacientų pulsas, nurodytas ligonio kortelėje, yra vienodas — 60, todėl vogčiomis stebiu slaugytojos padėjėjo darbo metodiką. Jis užčiuopia paciento pulsą, pažvelgia į laikrodį ir skrupulingai suskaičiuoja, kiek sekundžių telpa į minutę.

Atkreipiu dėmesį, kad visų palatoje gulinčių pacientų pulsas, nurodytas ligonio kortelėje, yra vienodas — 60, todėl vogčiomis stebiu slaugytoją. Jis užčiuopia paciento pulsą, pa-

žvelgia į laikrodį ir skrupulingai suskaičiuoja, kiek sekundžių telpa į minutę.

2004 spalio 17, sekmadienis

Norėčiau save kukliai pagirti pasakydamas, kad nepuoliau į paniką, kai per mano vizitaciją vienam pacientui iš burnos netikėtai ėmė plūsti gausybė kraujo; iškruvino man marškinius. Ir jau visai savęs nepagirsiu už tai, kad tikrai nežinojau, ką daryti. Paprašiau arčiausiai stovinčią sesutę pakviesti Huga, stažuotoją, vizituojantį gretimoje palatoje, o pats įvedžiau ligoniui venfloną* ir ėmiau leisti infuzinį tirpalą. Man nespėjus daugiau nieko padaryti, atėjo Hugas; ir labai gerai, nes nenutuokiau, kaip elgtis toliau. Ieškoti paciento organizme čiaupo? Grūsti jam į gerklę popierinio rankšluosčio gniutulus? Viską pagardinti bazilikais ir pareikšti, kad tai gaspačas?

Hugas diagnozavo kraujavimą iš stemplės venų mazgų†; visai tikėtina, nes pacientas buvo Homerio Simpsono spalvos (bet Homerio iš pirmųjų serijų, kai spalvų kontrastas buvo gerokai didesnis, o personažai panašūs į piešinius ur-

* Venflonas, arba kaniulė, — plastikinis vamzdelis, įvedamas į ranką po krumpliais arba į alkūnės linkį, kad į veną būtų lašinami vaistai ar skysčiai. Tokia procedūra ir yra vienas iš svarbiausių rezidentams patikimų darbų, nors per visas medicinos studijas nė karto neteko pamėginti to vamzdelio įvesti. Iš vakaro, prieš pirmą gydytojavimo dieną, vienas mano kambario draugas iš palatos pavogė dėžutę su aštuoniasdešimčia venflonų, ir mes kelias valandas praktikavomės badydami vienas kitą, kol galiausiai išmokome, kaip tai padaryti. Paskui daugybę dienų vaikščiojome išmarginti dūrių.

† Toks kraujavimas yra sunki kepenų cirozės komplikacija; stemplėje atsiranda didžiuliai venų mazgai, kurie bet kada gali trūkti ir smarkiai kraujuoti.